

علیرضا عرفانی

مکاسب محرّمه ۱۰

محرّمات سیاست

تقریر: سیّدعلی الله کاظمی

www.ketab.ir

برگزیده سی و هفتمین جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۸

نشر اشراق و عرفان

سرشناسه : اعرافی، علیرضا، ۱۳۳۸ -

Arafi, AliReza

عنوان و نام پدیدآور : مکاسب محرمه / علیرضا اعرافی؛ تقریر علیرضا گودرزی؛ ویراستار عباسعلی مردی.

وضعیت ویراست : ویراست ۲.

مشخصات نشر : قم: موسسه فرهنگی هنری اشراق و عرفان، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری : ج ۱۱.

شابک : ۹۵۰۰۰۰ ریال: ۵-۴۴-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۱: ۶۰۰۰۰۰ ریال: ۲۲-۴۵-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸:

۸۵۰۰۰۰ ریال: ۹-۴۶-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۳: ۷۰۰۰۰۰ ریال: ۶-۴۷-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۴:

۷۰۰۰۰۰ ریال: ۳-۴۸-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۵: ۵۰۰۰۰۰ ریال: ۹-۴۹-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۶:

۱۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۵۰-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۷: ۷۵۰۰۰۰ ریال: ۳-۵۱-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۸:

۹۰۰۰۰۰ ریال: ۵۲-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۹: ۵۶۰۰۰۰ ریال: ۷-۵۳-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۱۰: ۹۰۰۰۰۰

ریال: ۴-۵۴-۸۵۴۲-۶۰۰-۹۷۸: ج ۱۱:

یادداشت :

ج ۲-۱۱ (چاپ اول: ۱۴۰۰) (فیب۴)

یادداشت : کتابنامه.

مندرجات : ۱. اعیان نجس - ج ۲. کالاهای دارای منفعت حرام / تقریر احمد عابدین زاده، اصغر صفرزاده -

ج ۳. محرمات علوم / تقریر جواد ابراهیمی؛ ویراستار عباسعلی مردی، حامد عبداللہی سفیدان -

ج ۴. محرمات هنر / تقریر احمد عابدین زاده، حسن حیدرزاده؛ ویراستار عباسعلی مردی -

ج ۵. محرمات هنر ۲ (غنا) / تقریر محمد آزادی؛ ویراستار احمد رمضان - ج ۶. محرمات ورزش

و بازی / تقریر احمد شهاخت، حسین مولودی، محمد کاظم مبلغ؛ ویراستار یوسف قربانی - ج ۷.

محرمات روابط میان فردی ۱ (غیبت) / تقریر علیرضا گودرزی، احمد عابدین زاده؛ ویراستار احمد

رضائی - ج ۸. محرمات روابط میان فردی ۲ (کذب) / تقریر سید نقی موسوی؛ ویراستار احمد

رضائی - ج ۹. محرمات روابط میان فردی ۳ / تقریر محمد قاسم رجایی، مهرداد آو، تقی مهری؛

ویراستار یوسف قربانی، احمد رمضان - ج ۱۰. محرمات سیاست / تقریر سید عنایت الله کاظمی؛

ویراستار یوسف قربانی - ج ۱۱. محرمات تجاری و اداری (اخذ اجرت برای واجبات) / تقریر احمد

عابدین زاده، جواد ابراهیمی، علی بخشی؛ ویراستار عباس مردی، احمد رضائی.

موضوع : معاملات (فقه)

موضوع : Transactions (Islamic law*)

موضوع : کسب و کار حرام

موضوع : Business, Illicit*

رده بندی کنگره : BP۱۹۰/۱

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۲۷

شماره کتابشناسی ملی : ۸۴۵۰۰۵۹

مکاسب محرّمه ۱۰ (محرّمات سیاست)

علیرضا اعرافی

تقریر..... سید عنایت الله کاظمی
مناظر..... مؤسسه اشراق و عرفان
ویراستار..... یوسف قربانی
امور هنری..... حمید بهرامی
نوبت و تاریخ چاپ..... ویراست دوم، چاپ اول/تابستان ۱۴۰۰
لیتوگرافی، چاپ و صحافی..... سلمان چاپ اسراء
شمارگان..... ۱۰۰۰ نسخه
قیمت..... ۵۶۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای مؤسسه اشراق و عرفان محفوظ است

ISBN: 978-600-8542-53-7

www.eshragh-erfan.com
info@eshragh-erfan.com

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۰
نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۱

آدرس: ایران، قم، خیابان معلّم، معلّم، ۸، کوچه شهید محقق، پلاک ۵۹

فهرست

۱۹		سخن مؤسسه
۲۱		مقدمه ویراست دوم
۲۳		پیشگفتار
۲۷		مقدمه

فصل اول: تولّد از طرف حاکم جائز/۳۱

۳۱		کلیات پژوهش
۳۱		مقدمه
۳۳		یکم. مفهوم شناسی
۳۴		دوم. پیشینه
۳۵		الف) فقه عامه
۳۵		ب) فقه امامیه
۳۶		۱. فقهای متقدم
۳۷		۲. فقهای متأخر
۳۹		۳. فقهای معاصر
۴۰		ج) جایگاه بحث
۴۳		ادله حرمت تولّد از جانب جائز
۴۳		یکم. مقتضای قواعد
۴۳		الف) قاعده معونة الظالمین
۴۴		ب) قاعده إعانة برائمه

ج) قاعده نفی رکون به ظالم	۴۵
د) اختصاص ولایت تشریعی به انبیا و ائمه علیهم السلام	۴۷
جمع‌بندی مقتضای قواعد	۵۰
دوم. آیات	۵۰
الف) آیات منع از تولی کفار	۵۰
ب) آیات منع از تولی یهود و نصارا	۵۱
ج) آیات منع از تولی دشمن خدا	۵۱
بررسی دلالت آیات شریفه	۵۲
سوم. روایات	۵۲
الف) روایات حرمت تولی	۵۳
۱. صحیحہ ولید بن صبیح	۵۳
۲. صحیحہ محمد بن مسلم	۵۷
۳. صحیحہ ابو بصیر	۵۹
۴. صحیحہ معمر بن خلاد	۶۰
۵. موثقہ مسعده	۶۰
۶. روایت حمید	۶۳
۷. مرسله داود بن زریبی	۶۴
۸. روایت حسین بن زید	۶۷
۹. روایت ابن عباس	۶۹
۱۰. روایت مفضل بن عمر	۷۰
۱۱. روایت سرائر	۷۱
۱۲. روایت یحیی بن ابراهیم	۷۲
۱۳. مقطوعه سلیمان جعفری	۷۳
جمع‌بندی روایات حرمت	۷۴
ب) ادله جواز مطلق تولی	۷۴
۱. صحیحہ ولید بن صبیح	۷۴
۲. صحیحہ ابو بصیر	۷۵

۷۵	۳. صحیحہ علی بن یقطين
۷۶	۴. صحیحہ حلبی
۷۷	۵. روایت داود بن زربی
۷۸	۶. روایت حسین بن زید
۷۸	جمع‌بندی روایات جواز
۷۹	ج) ادله جواز مشروط تولی
۷۹	حل تعارض روایات دسته اول و دوم
۸۱	فروع بحث
۸۱	فرع اول: ویژگی‌های حکم
۸۲	فرع دوم: تشدید حرمت تولی
۸۴	فرع سوم: موضوعیت عنوان «تولی» در حرمت
۸۴	فرع چهارم: محدوده حرمت تولی
۸۷	فرع پنجم: حکم تولی در حکومت‌های بعد از غیبت
۸۸	فرع ششم: شمول عنوان ظالم
۸۹	فرع هفتم: تولی در بخش خصوصی
۹۰	فرع هشتم: تولی و مبارزه منفی
۹۰	فرع نهم: نقش اجازه ولی فقیه در تولی
۹۱	فرع دهم: ظلم حکومت‌های مشروع
۹۳	مستثنیات تولی از جانب جائز
۹۳	استثنای اول: مصالح عمومی مردم
۹۳	ادله استثنای اول
۹۴	الف) قاعده تزاحم
۹۹	ب) آیات تولی یوسف علیه السلام از جانب جائز
۱۰۰	ج) روایات
۱۴۳	فروع استثنای اول
۱۴۳	۱. الهی یا ولایی بودن جواز تولی
۱۴۵	۲. دخالت قصد در جواز تولی

۱۴۵	۳. دفع ضرر یا ایصال منفعت
۱۴۶	۴. شمول جواز تولی در انتفاع غیرمؤمنان
۱۴۸	۵. تولی جائز با وجود امکان خدمت از راه دیگر
۱۴۹	۶. کفایت احتمال تأثیر در جواز تولی
۱۵۰	۷. لزوم استمرار قصد
۱۵۱	۸. میزان خدمت
۱۵۱	۹. جواز تولی و گناهان متصور دیگر
۱۵۲	۱۰. تولی برای انجام امور معنوی
۱۵۳	۱۱. جواز تولی و توسعه دامنه خدمت
۱۵۴	استثنای دوم. اقامه امریه معروف و نهی از منکر
۱۵۵	ادله استثنای دوم
۱۵۵	۱. شمول ادله استثنای اول
۱۵۶	۲. اطلاق ادله حشر با نیت
۱۵۷	۳. اولویت نسبت به تأمین مصالح عباد
۱۵۷	۴. تنقیح مناط از مصالح عباد
۱۵۸	۵. تعارض وجوب امریه معروف با حرمت تولی
۱۵۹	۶. تراحم
۱۶۴	جمع‌بندی استثنای دوم
۱۶۵	استثنای سوم. اضطراب، تقیه و اکراه
۱۶۵	ادله استثنای سوم
۱۶۵	الف) قواعد عامه
۱۶۸	ب) روایات
۱۷۹	گزاره‌های فقهی

فصل دوم: معونة الظالمین/ ۱۸۲

۱۸۳	کلیات پژوهش
۱۸۳	مقدمه

۱۸۴	یکم. مفهوم شناسی
۱۸۵	اقسام معونة الظالمين
۱۸۷	دوم. پیشینه
۱۸۷	الف) منابع فقهی عامه
۱۸۸	ب) منابع فقهی امامیه
۱۹۱	جایگاه بحث در فقه
۱۹۳	بررسی ادله
۱۹۳	یکم. مقتضای قواعد
۱۹۳	قاعده اعانه بر اثم
۱۹۴	دوم. دلیل عقلی
۱۹۴	سوم. قرآن
۱۹۴	الف) آیه نفی رکون
۱۹۶	ب) آیه تعاون
۱۹۷	چهارم. روایات
۱۹۷	الف) اعانه در خصوص ظلم
۱۹۷	۱. روایت طلحه بن زید
۱۹۸	۲. روایت حسین بن زید
۱۹۹	۳. روایت نوادر راوندی
۲۰۰	۴. روایت غرالحکم
۲۰۱	۵. روایت جمیل بن صالح
۲۰۱	۶. روایت عبدالله بن عباس
۲۰۳	۷. روایت یونس بن یعقوب
۲۰۴	۸. مقطوعه قطب راوندی
۲۰۴	۹. روایت غرالحکم
۲۰۵	۱۰. روایت ورام
۲۰۶	۱۱. روایت دیگر یونس بن یعقوب
۲۰۶	جمع بندی دسته اول

مقدمه ویراست دوم

تقریر مکاسب محرمه، با اذن و توفیق خداوند تعالی و عنایت اهل بیت علیهم السلام در پانزده جلد به پایان رسید و در سال ۱۳۹۸ به عنوان برگزیده جایزه کتاب جمهوری اسلامی ایران دست یافت. به شکرانه این نعمت، در مقابل درگاه خداوند تعالی پیشانی بندگان بر زمین می‌ساییم.

از خصوصیات که این کتاب را از کتاب‌های هم‌ردیف خود ممتاز می‌کند، طرح و بررسی دقیق و عالمانه مسائل کتاب و طرح نویی است که استاد معظم آیت‌الله اعرافی برای تنظیم مباحث مکاسب محرمه در کتاب حاضر ارائه نموده است. افزون بر آن، تقریر مناسب کتاب است که شامل تبدیل شیوه گفتاری و کلاسی مباحث به نوشتاری و کتابی، مستندسازی مطالب و افزودن مفهوم‌شناسی و پیشینه فقهی و فراققهی در بیشتر مباحث کتاب است. شوربختانه گاهی در تقریرات دیده می‌شود که مطالب اساتید به شکل گفتاری و بدون مستندسازی، به همان شکل القاشده، تقریر می‌شود. این امر به ظاهر امانت‌داری، اما مخل تقریر مناسب است؛ زیرا خواننده کتاب را سردرگم می‌کند و افزون بر اتلاف وقت خوانندگان، مراد اساتید را به شایستگی منتقل نمی‌کند.

بی‌تردید بیشتر کارهای بشری دارای اشکالات و کاستی‌هایی است؛ و تقریر حاضر از این قاعده مستثنا نیست؛ از این رو برای اصلاح بعضی اشکالات و زیباتر کردن کار، تصمیم گرفتیم کتاب حاضر را با ویراست جدید به چاپ رسانیم. برای این کار تغییرات پیش رو را در ویراست جدید انجام دادیم:

۱. تصحیح بعضی اشکالات ویرایشی و محتوایی؛

۲. تطبیق بررسی سندی روایات با نظرات جدید استاد معظم؛

۳. تبدیل قطع رقعی کتاب به قطع وزیری؛

۴. تجميع بعضی مجلدات چاپ پیشین و کاهش تعداد مجلدات به یازده جلد. براین اساس جلد اول و دوم پیشین (اعیان نجس ۱ و ۲) در جلد اول ویراست جدید به نام «اعیان نجس»؛ جلد چهارم و پنجم پیشین (محرمات علوم ۱ و ۲) در جلد سوم ویراست جدید به نام «محرمات علوم»؛ جلد نهم و دوازدهم پیشین (محرمات روابط میانفردی ۱ و ۴) در جلد نهم ویراست جدید به نام «محرمات روابط میانفردی ۳»؛ و جلد چهاردهم (محرمات تجاری و اداری) و جلد پانزدهم (اخذ اجرت برای واجبات) در جلد یازدهم ویراست جدید به نام «محرمات تجاری و اداری - اخذ اجرت برای واجبات» تجميع شدند.

بی تردید با وجود انجام اصلاحات یادشده، کتاب حاضر خالی از اشکال و کاستی نیست. ضمن عذرخواهی از این باب، امید داریم که خوانندگان فرهیخته اشکالات را به ما گوشزد نمایند. محققان محترمی که ما را در تقریر کتاب حاضریاری کردند، به ترتیب میزان مشارکت عبارت اند از: حجج اسلام علیرضا گودرزی، سید تقی موسوی، سید عنایت الله کاظمی، محمد آزادی، جواد ابراهیمی، محمد قاسم رجایی، احمد شهامت، اصغر صفرزاده، مهرزاد آور، علی بخشی، حسن حیدرزاده، تقی مهری، حسین مولودی، کاظم مبلغ، سید افاضت حسینی، ستار همتی، سید احمد حسینی، محمد دین محمدی، کریم پورنجف و تقی زینال بیگ زاده.

اساتید محترمی که ما را در نظارت بر تقریر کتاب حاضریاری کردند، به ترتیب میزان مشارکت عبارت اند از: حجج اسلام تقی مهری، محسن پوراکیبر، صمد سعیدی، احمد شهامت، سید تقی موسوی و جواد ابراهیمی.

در نهایت از حمایت های استاد معظم آیت الله اعرافی و مدیران محترم مؤسسه اشراق و عرفان حجت الاسلام صمد سعیدی و حجت الاسلام دکتر سید تقی موسوی و نیز تلاش محققان، ناظران، ویراستاران (آقایان عباسعلی مردی، احمد رضائی، یوسف قربانی و حامد عبداللهی سفیدان)، ناظر و ویرایش (حجت الاسلام علی اکبریان) و صفحه آرا (آقای حمید بهرامی) تشکر می نمایم.

احمد عابدین زاده